

Obywatelski Standard Działań dla Ochotniczych Straży Pożarnych z Województwa Małopolskiego

Obywatelski Standard Działań opracowany został w ramach projektu „Obywatelskie OSP”.

Projekt uzyskał dofinansowanie ze środków Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich. Projekt realizowany jest przez Europejską Fundację Rozwoju wspólnie ze Związkiem Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej - Oddział Wojewódzki Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej Województwa Małopolskiego.

Opracowanie Obywatelskiego Standardu Działań poprzedzone zostało przeprowadzeniem badań jakościowych wykonanych w oparciu o technikę indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI) wśród 100 Ochotniczych Straży Pożarnych z Województwa Małopolskiego oraz 10 zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI) wśród 80 przedstawicieli Ochotniczych Straży Pożarnych z Województwa Małopolskiego. Celem badania była analiza w zakresie szeroko pojętej działalności obywatelskiej Ochotniczych Straży Pożarnych z terenu Województwa Małopolskiego, określenie relacji i zasad współpracy ze środowiskami lokalnymi oraz weryfikacja zasad regulujących ich funkcjonowanie w wymiarze formalno-prawnym.

I. Preambuła

Obywatelski Standard Działań (OSD) Ochotniczych Straży Pożarnych (OSP) to zestaw zaleceń, których zastosowanie ma na celu pomóc tak zorganizować Ochotniczą Straż Pożarną, aby ta skutecznie realizowała swoją misję, potrafiła pozyskiwać członków i wolontariuszy, efektywnie kontaktowała się z otoczeniem, spełniała wymogi formalne.

O obywatelskości organizacji typu zrzeszeniowego decyduje spełnianie kryteriów przede wszystkim w następujących zakresach:

- członkostwa,
- demokracji wewnętrznej,
- celów działania,
- pochodzenia zasobów do działania.

II. OSD uwzględnia następujące wymiary:

- obywatelski: misja, tożsamość, członkostwo, demokracja wewnętrzna;
- społeczny: cele i sposoby ich realizacji, relacje z otoczeniem;
- formalny: spełnianie wymogów formalno-prawnych.

➤ Wymiar obywatelski

OSP działa na podstawie ustalonej **misji**, czyli określonego przez kolektyw Straży kierunku rozwoju i zadań, których realizacji się podejmuje.

Misja powinna być zgodna ze statutem oraz oczekiwaniem i pomysłami członków. Taka misja pozwala zachować OSP autonomię i zabezpiecza przed realizacją pomysłów narzucanych przez innych, w tym administrację publiczną czy sponsorów.

OSP kształtuje swoją **tożsamość**, czyli wszystko to, co odróżnia ją od innych straży, organizacji i instytucji działających w jej środowisku.

Wzmocnieniu tożsamości organizacji służy dokumentowanie historii, kultywowanie tradycji i dbanie o wizerunek. OSP to z reguły organizacje o długim rodowodzie, bogatych tradycjach, silnie zakorzenione w lokalnej społeczności, te atuty powinny znaleźć odbicie w jej **kulturze organizacyjnej**: stylu zarządzania, kierowania Strażą, więziach łączących członków, sposobach działania, formach komunikowania się z otoczeniem. Taka kultura organizacyjna sprzyja rozwojowi Straży, a nie jedynie jej trwaniu.

Podstawowym i najważniejszym zasobem OSP są jej kadry: **członkowie**, którzy formalnie do niej przystąpili i **wolontariusze**, którzy wspierają jej działania w różnym stopniu. OSP posiada kadry, które pozwolą jej skutecznie i bezpiecznie działać. To znaczy realizować zaplanowane działania, spełniać nałożone na nią wymogi formalne, efektywnie kontaktować się z otoczeniem: społecznością lokalną, władzami samorządowymi, partnerami i sponsorami. OSP jest organizacją otwartą na nowe osoby bez względu na ich cechy społeczno-demograficzne, prowadzi rekrutację członków i wolontariuszy na zasadach, które nie nikogo dyskryminują.

Członkom i wolontariuszom przysługują prawa i obowiązki określone bądź w dokumentach wewnętrznych OSP: statucie, regulaminach, umowach, bądź w zwyczajowo przyjęty sposób. Prawa i obowiązki, w szczególności osób pełniących w OSP określone funkcje, są powszechnie znane, co sprzyja jawności i ułatwia kontrolę ich wypełniania.

Najważniejsze prawa członka to prawo decydowania o działalności Straży, ubiegania się o sprawowanie funkcji w jej władzach i kontrolowania działalności władz.

Zaś najważniejsze obowiązki to branie odpowiedzialności za jej funkcjonowanie, opłacanie ustanowionych składek członkowskich, promowanie Straży we własnym środowisku.

OSP stwarza swoim członkom szanse własnego rozwoju i podnoszenia kwalifikacji, zapewniając, by te szanse były dostępne wszystkim zainteresowanym, a nie jedynie wybranej części kadr.

OSP dba także o osoby i instytucje zasłużone dla Straży, które wyróżnia tytułem członka honorowego czy wspierającego.

OSP jest organizacją **demokratyczną** formalnie i praktycznie. To znaczy, że w statucie rozróżnia funkcje zarządzające (zarząd) od nadzorczych (komisja rewizyjna). Organ nadzoru (komisja rewizyjna) faktycznie działa, jego członkowie są zaangażowani w działalność organizacji, a kontrolując decyzje zarządu kierują się bezstronnością i rzetelnością.

Demokracja wewnętrzna gwarantuje wszystkim członkom OSP, niezależnie od pełnionych w niej funkcji, wpływ na jej działanie, w tym podejmowanie decyzji, równość szans ubiegania się o sprawowanie funkcji, dostęp do informacji o działaniach i kondycji Straży.

➤ **Wymiar społeczny**

OSP, w myśl fundamentalnych założeń ujętych w statucie, działa na rzecz **dobra wspólnego, lokalnej społeczności i konkretnych osób**.

Straż nie ogranicza się jedynie do interwencji ratowniczo-gaśniczych, ale podejmuje również działania edukacyjno-profilaktyczne i społeczno-kulturalne.

Głównym **odbiorcą** działań Straży jest społeczność lokalna, dlatego adresowane do niej działania (poza interwencjami ratunkowo-gaśniczymi) powinny uwzględniać potrzeby i oczekiwania mieszkańców. Ta sama społeczność lokalna: mieszkańcy, instytucje publiczne, przedsiębiorstwa, organizacje jest także najważniejszym **wspierającym i partnerem** Straży. OSP realizuje swoje cele statutowe również we współpracy z innymi podmiotami.

Współdziałanie opiera się na zasadach **partnerstwa, wzajemności, solidarności, poszanowania autonomii**, zaś wolne jest od konkurencji, izolacji, orientacji indywidualny sukces czy narzucania własnego zdania.

OSP bierze aktywny udział w lokalnym życiu publicznym (np. podejmowaniu decyzji w sprawach ważnych dla mieszkańców, organizacji pozarządowych, Straży), natomiast jeśli angażuje się w lokalną politykę (np. jej członkowie wchodzi w lokalne struktury władzy) zachowuje niezależność i unika konfliktu interesów.

W swoich działaniach uwzględnia ich skutki i wpływ na społeczność i środowisko naturalne.

OSP posiada różnorodne **źródła finansów i zasobów rzeczowych** niezbędnych do prowadzenia swoich działań. Istotnym źródłem tych zasobów jest lokalna społeczność, która tym samym ma prawo do informacji na temat wykorzystania powierzonych zasobów i ich efektach. Jeśli Straż prowadzi działalność gospodarczą, to jej celem może być zdobycie środków finansowych na prowadzenie działań statutowych, wzmocnienie organizacji (np. podnoszenie kwalifikacji kadr), poprawę posiadanej infrastruktury lokalowej i technicznej, nie zaś generowanie zysku.

OSP posiada efektywny system **komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej**. Komunikacja wewnętrzna umożliwia wszystkim członkom równy dostęp do informacji i pełnoprawne uczestnictwo w działaniach Straży. Komunikacja zewnętrzna pozwala docierać z informacjami o Straży do otoczenia i otoczeniu kontaktować się ze Strażą.

Straż informuje o swoich działaniach, ich efektach, a także udostępnia podstawowe informacje na swój temat, jak: dane kontaktowe, skład władz, najważniejsze dokumenty założycielskie, programowe i sprawozdawcze. Wykorzystuje w tym celu różnorodne, dopasowane do potrzeb i możliwości kanały informacyjne (własne i obce), tradycyjne i elektroniczne.

OSP okresowo **ocenia** prowadzoną działalność – samodzielnie, do czego upoważnieni są wszyscy jej członkowie, w szczególności komisja rewizyjna i walne zebranie członków, bądź przez pomiot zewnętrzny (co czasem może być obowiązkowe, wynikać z zawartych umów i porozumień, posiadanego statusu, członkostwa w strukturach sieciowych). Wyniki przeprowadzonej oceny są dostępne co najmniej wszystkim członkom Straży.

➤ **Wymiar formalny**

OSP działa w ramach obowiązującego w demokratycznym państwie **prawa** i wywiązuje się z obowiązków nałożonych z mocy dotyczących ją przepisów prawa. Zgodnie ze statutem i przyjętym zwyczajem funkcjonują najważniejsze organy władzy Straży: walne zebranie członków, zarząd, komisja rewizyjna i inne, o ile zostały powołane. – to znaczy są zwoływane ich posiedzenia, wybierane składy osobowe i podejmowane decyzje zgodnie z kompetencjami. Przebieg spotkań i podejmowane w ich trakcie decyzje są dokumentowane (protokołowane), podawane do wiadomości zainteresowanych oraz archiwizowane. Na bieżąco dokonuje się aktualizacji zmian w statucie i władzach we właściwych organach rejestrowych i nadzorczych. Zmiany podaje się do publicznej wiadomości przy pomocy wykorzystywanych przez organizację środków komunikacji (aktualizacja strony internetowej).

OSP prowadzi **księgowość** dostosowaną do własnych potrzeb (pełną lub uproszczoną) i **dokumentuje gospodarkę finansami oraz pozostałymi zasobami** zgodnie z zasadami określonymi w odnośnych przepisach. Gospodarka finansowa i pozostałymi zasobami Straży jest jawna i prowadzona w sposób umożliwiający każdemu zorientowanie się w jej stanie, przychodach i dokonywanych wydatkach.

OSP udostępnia **informację publiczną**. Z uwagi na fakt, że Straże realizują zadania publiczne, które są finansowane ze środków publicznych: samorządu gminy, powiatu, województwa, budżetu państwa (np. MSWiA, Funduszu Inicjatyw Obywatelskich), środków unijnych są zobowiązane do udostępniania informacji na ten temat. W przypadku organizacji posiadających stronę internetową tego typu informacje muszą być publikowane na tejże stronie (w BIP lub w inny sposób).

Ochotnicza Straż Pożarna jako organizacja oddolnie powołana przez społeczność do ochrony jej mienia i zapewniania bezpieczeństwa wydaje się w naturalny sposób przygotowana do tego, żeby spełniać powyższe rekomendacje. Jednak każda OSP indywidualnie wypełnia

poszczególne elementy Standardu poprzez odpowiedzi na poniższe pytania kontrolne zgodnie z zasadą: Jak jest? Jak chcemy, żeby było? Co nam sprzyja? Co nam przeszkadza?

III. Obywatelski Standard Działań – pytania kontrolne

1. Czy OSP posiada misję, czyli zestaw odpowiedzi na kluczowe pytania dotyczące jej funkcjonowania i rozwoju? Czy misja jest spisana? Jakie jest przesłanie misji?
2. W jaki sposób OSP kształtuje swoją tożsamość? Czy dokumentuje historię (w jaki sposób)? Czy kultywuje tradycje (jakie i w jaki sposób)? Czy dba o własny wizerunek (w jaki sposób)?
3. Jaki jest styl kierowania Strażą (demokratyczny – autorytarny)? Kto ma największy wpływ na decyzje o jej działaniach? Kto w ogóle nie ma wpływu na te decyzje? Czy szeregowi członkowie mają poczucie wpływu na OSP?
Czy członkowie czują się związani ze Strażą? Czy czują dumę z bycia jej członkiem? Jakie stosunki panują pomiędzy członkami? A jakie pomiędzy szeregowymi członkami a władzami? Czy występują napięcia, dochodzi do konfliktów? W jaki sposób OST radzi sobie z napięciami, rozwiązuje konflikty wewnętrzne?
4. Czy liczba i kwalifikacje członków są wystarczające do prowadzenia działań przez OSP? Czy Straż zrzesza mężczyzn i kobiety? Jak jest struktura wieku członków? Czy prowadzi drużynę młodzieżową?
Jakie warunki trzeba spełnić, żeby zostać członkiem OSP? Czy one są jednakowe dla każdego kandydata? Czy ich stosowanie jest potrzebne? Czy Straż rekrutuje nowych członków? W jaki sposób to robi?
Z jakiego powodu można zostać wykluczonym z członkostwa w OSP? Kto podejmuje takie decyzje? Jak często? W jaki sposób komunikuje się te decyzje tym, których dotyczą i pozostałym członkom?
Czy wszystkim członkom Straży przysługują te same prawa i obowiązki?
Na czym polega ewentualne zróżnicowanie?
Czy członkowie korzystają z przysługujących im praw (w szczególności bycia wybieranym do władz, kontroli funkcjonowania OSP)?
Czy członkowie wywiązują się z obowiązków członka? Z jakich się nie wywiązują?
Czy OSP posiada kategorię członek honorowy i wspierający?
Czy OSP angażuje wolontariuszy do realizacji podejmowanych przedsięwzięć? Na jakich zasadach to robi (Np. Czy podpisuje z nimi umowy wolontariackie? Czy ich ubezpiecza?)
5. Czy OSP działa w sposób demokratyczny? Czy w statucie i w praktyce zostały rozdzielone funkcje zarządzające (zarząd) od nadzorczych (komisja rewizyjna)?
Jak często zwoływane są walne zebrania członków? Czy zwołuje się nadzwyczajne walne zebrania członków? Jak często? Z jakich powodów?
Jak często zbiera się zarząd? Czy w posiedzeniach zarządu biorą udział osoby spoza tego grona?
Jak często zbiera się komisja rewizyjna? Czym zajmuje się Komisja?

W jaki sposób informuje się o walnym, posiedzeniach zarządu, komisji rewizyjnej i wynikach ich prac: decyzjach, wynikach kontroli?

6. Jakie są cele działania OSP (główny i dodatkowy, ustanowiony i faktycznie realizowany)? Czy są cele, których Straż nie zamierza realizować w (bliższej – dalszej) przyszłości? Czy są cele, które Straż planuje realizować w (bliższej – dalszej) przyszłości?

7. Czy OSP współpracuje z otoczeniem, w którym prowadzi swoją działalność? Jeśli tak, to z kim? Na czym polega współpraca? Na jakich zasadach odbywa się współpraca (umowa słowna – formalnie zawarte porozumienie)? Czy liczba partnerów jest wystarczająca do realizacji zaplanowanych celów?

8. Czy OSP jest aktywnym uczestnikiem lokalnego życia publicznego? Czy bierze udział w procesach decyzyjnych (konsultacjach, spotkaniach poświęconych ważnym dla społeczności sprawom, podejmuje interwencje u władz w ważnych dla społeczności sprawach)? Czy członkowie Straży startują w wyborach i pełnią funkcje w strukturach władz lokalnych? Czy dostrzegają zagrożenie konfliktem interesów (łączenie funkcji publicznych i prywatnych, udział w podejmowaniu decyzji)? Czy starają się unikać takich sytuacji?

9. Jakie są źródła finansowania działalności OSP? Skąd pochodzą zasoby materialne? Jak liczne są źródła finansowania? Jaki jest udział środków lokalnych (gmina, powiat, firmy, mieszkańcy)?

Jaki jest udział środków własnych („nieznaczonych”): składek, darowizn, przekazanych przez sponsorów, pochodzących z działalności odpłatnej i gospodarczej)?

Czy Straż organizuje zbiórki publiczne zgodnie z zasadami określonymi w Ustawie z dnia 14 marca 2014 r. o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych (zob.

<http://zbiorki.gov.pl/zbiorki/index>).

10. Czy OSP informuje o sobie o swoich działaniach otoczenie? W jaki sposób to robi? Jakie narzędzia komunikacji wykorzystuje: zwyczajowe (np. poczta szeptana, pośrednictwo instytucji publicznych), tradycyjne (lokalne media papierowe i elektroniczne), portale społecznościowe, własna strona internetowa?

Co komunikuje otoczeniu (informacje o prowadzonych działaniach, dokumenty związane z funkcjonowaniem Straży, informacje o ważnych wydarzeniach z życia organizacji)? Kto jest odbiorcą tych komunikatów?

11. Czy OSP okresowo ocenia swoją działalność? Jak często? Kto wykonuje ocenę? Na czym polega ocena? Kogo informuje się o wynikach oceny (zarząd, komisja rewizyjna, członkowie, otoczenie, inni)? Czy wyniki oceny są wykorzystywane do modyfikacji działania Straży? Czy ocenę wykonano w wyniku własnej potrzeby czy została narzucona z zewnątrz?

12. Czy dane OSP w rejestrach sądowych i publicznych (status, skład władz) są aktualne?

Czy Straż w terminie przekazuje sprawozdania z działalności uprawnionym organom?

Kto w OSP jest odpowiedzialny za sprawy formalne? Czy zdarzają się przypadki niedopełnienia obowiązku, niedotrzymania terminu? Czy Straż poniosła z tego tytułu jakiegokolwiek konsekwencje?

Czy OSP dokumentuje, upublicznia i archiwizuje dokumentację związaną z funkcjonowaniem Straży (protokoły z walnego, zarządu, komisji rewizyjnej)?

13. Czy OSP prowadzi księgowość zgodnie z zasadami rachunkowości? Kto jest odpowiedzialny za politykę finansową Straży? Kto prowadzi księgowość? Czy zdarzają się przypadki niedopełnienia obowiązku, niedotrzymania terminu? Czy Straż poniosła z tego tytułu jakieś konsekwencje? Czy w systemie księgowym wyodrębniono działalność nieodpłatną, odpłatną i gospodarczą?

14. Czy OSP jest świadoma obowiązku udostępniania informacji publicznej? Czy ją udostępnia? W jaki sposób (prowadzi BIP, publikuje na własnej stronie internetowej)? Czy otrzymali prośbę o udostępnienie informacji publicznej?

Opracowując i wdrażając Standard w Straży warto zadbać o to, aby zainteresowani członkowie mieli wpływ na ten proces oraz o zachowanie umiaru w redagowaniu poszczególnych zapisów.

IV. Analiza SWOT Ochotniczych Straży Pożarnych z Województwa Małopolskiego

Analiza SWOT została opracowana na podstawie wyników badania przeprowadzonego w ramach projektu „Obywatelskie OSP”, którego celem jest przyjrzenie się funkcjonowaniu pod kątem kompetencji obywatelskich ich członków oraz zasad regulujących ich funkcjonowanie.

Mocne Strony	Słabe Strony
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Długi okres istnienia OSP i tradycje działalności sięgające nierzadko XIX wieku ➤ Zakorzenie w społeczności lokalnej – oparcie członkostwa na mieszkańcach i dobre relacje z lokalnymi instytucjami ➤ Kadry – liczne, kompetentne, w zróżnicowanym wieku, zaangażowane w działania OSP ➤ Funkcjonalny system rekrutacji – imprezy typu otwarte drzwi, prowadzenie zajęć edukacyjnych, prowadzenie młodzieżowej drużyny pożarniczej ➤ Stabilny system finansowania statutowych działań – głównie ze źródeł publicznych ➤ Legitymowanie się statusem JRG i członkostwo w KSRG ➤ Posiadanie remizy strażackiej, czasem jedynego obiektu użyteczności publicznej 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ „Zapominanie” o swoich tradycjach – brak historii jednostki, materialnych przejawów jej działania, kultywowanie tylko nielicznych tradycji ➤ Zdarzenia z historii działania OSP wpływające na jej niekorzystny wizerunek ➤ Brak chętnych do działania w OSP, wykuszanie się kolektywu ➤ Brak systematycznych działań rekrutacyjnych ➤ Niewystarczające środki finansowe, przychody budżetowe pokrywające tylko część kosztów statutowych działań ➤ Ograniczona liczba sponsorów biznesowych ➤ Słabo zdywersyfikowane źródła przychodów ➤ Brak remizy lub jej zły stan, wymagający remontu

<ul style="list-style-type: none"> ➤ w danej miejscowości ➤ Posiadanie nowoczesnego sprzętu ➤ Prowadzenie działalności społeczno-kulturalnej, w tym projektów finansowanych ze źródeł zewnętrznych ➤ Kontakty i partnerstwa ze strażami i innymi organizacjami spoza lokalnego środowiska, w tym zagranicznymi ➤ Zaangażowanie w sprawy lokalne – pełnienie funkcji we władzach lokalnych, podejmowanie interwencji w sprawach dotyczących OSP, bezpieczeństwa publicznego, czasem mieszkańców ➤ Posługiwanie się różnorodnymi środkami komunikacji publicznej – zarówno tradycyjnymi, jak i nowoczesnymi (elektroniczne, społecznościowe) ➤ Pobieranie składek członkowskich ➤ Sprawnie funkcjonująca demokracja wewnętrzna w OSP ➤ Sprawny system komunikacji i przekazywania informacji wewnątrz OSP ➤ Możliwość udziału niefunkcyjnych członków w posiedzeniach organu wykonawczego (zarząd) ➤ Powierzenie odpowiedzialności za sprawy formalne i finansowe konkretnym osobom ➤ Opracowywanie obowiązkowych sprawozdań z działalności OSP ➤ Samopomoc koleżeńska 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ograniczanie się wyłącznie do działań ratowniczo-gaśniczych ➤ Nie realizowanie działań o charakterze projektów finansowanych ze źródeł zewnętrznych ➤ Brak kontaktów z organizacjami spoza lokalnego środowiska ➤ Nieuświadamianie konfliktu interesów w sytuacji łączenia członkostwa w OSP i pełnienia funkcji w lokalnych władzach ➤ Brak lub ograniczony udział OSP w lokalnych procesach decyzyjnych – konsultacje społeczne, planowanie strategiczne ➤ Brak komunikacji z otoczeniem lub posługiwanie się wyłącznie jednym medium ➤ Brak stron internetowych lub nieaktualne strony internetowe ➤ Nie egzekwowanie wymogu opłacania składek członkowskich ➤ Niewielka rotacja w zarządach OSP ➤ Brak profesjonalnych kadr odpowiedzialnych za sprawy formalne i księgowo ➤ Słaba realizacja obowiązków związanych z dostępem do informacji publicznej – niepublikowanie sprawozdań z działalności OSP na stronach internetowych, nieprowadzenie BIP ➤ Brak profesjonalnych fundraiserów, osób potrafiących pisać i rozliczać wnioski grantowe
<p style="text-align: center;">Szanse</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Zwiększająca się atrakcyjność członkostwa w OSP ➤ Zaangażowanie członków ➤ Przychylność władz lokalnych i udzielane przez nie wsparcie, przede wszystkim finansowe ➤ Przychylność społeczności lokalnej ➤ Gotowość do podnoszenia kwalifikacji przez członków OSP ➤ Możliwość pozyskania środków finansowych z zewnątrz, w tym z programów grantowych 	<p style="text-align: center;">Zagrożenia</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Zanik tradycji OSP ➤ Wymogi stawiane przez KSRG (nieuwzględnienie specyfiki OSP) ➤ Zmiany społeczno-ekonomiczne wpływające na migracje ludności i brak nowych członków ➤ Zmiany prawne w zakresie funkcjonowania straży pożarnych, organizacji pozarządowych, w tym zwiększanie się wymogów formalnych, księgowych (tzw. „papirologia”) ➤ Rozproszenie źródeł finansowania OSP –

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nabycie kompleksowej wiedzy przez członków OSP w zakresie zasad pozyskiwania środków zewnętrznych umożliwiającej prężne funkcjonowanie OSP jako NGO; ➤ Nabycie kompleksowej wiedzy przez członków OSP w zakresie zagadnień finansowo-księgowych umożliwiającej prężne funkcjonowanie OSP jako NGO; ➤ Nabycie kompleksowej wiedzy przez członków OSP w zakresie zagadnień formalno-prawnych umożliwiającej prężne funkcjonowanie OSP jako NGO; ➤ Nabycie kompleksowej wiedzy przez organy OSP w zakresie profesjonalnego zarządzania OSP jako NGO ➤ Nawiązywanie kontaktów i podejmowanie wspólnych działań z innymi podmiotami – lokalnymi i poza lokalnymi, w tym zagranicznymi strażami pożarnymi ➤ Funkcjonująca demokracja wewnętrzna w OSP 	<p>konieczność stosowania tzw. montażu finansowego wiążącego się z wieloma działaniami mającymi na celu pozyskanie środków</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Brak dywersyfikacji źródeł przychodów jednostek – opieranie się wyłącznie na źródłach publicznych (gminnych i/lub KSRG) ➤ Nieprzestrzeganie przepisów (np. ustawy o dostępie do informacji, zbiorach publicznych) ➤ Pogorszenie relacji z instytucjami samorządu terytorialnego ➤ Wzrost roszczeniowych postaw społeczeństwa wobec OSP i kształtowanie się negatywnego wizerunku organizacji ➤ Brak systemowego wsparcia działalności OSP
--	--

Identyfikacja różnych czynników wpływających na funkcjonowanie Ochotniczych Straży Pożarnych pozwala stwierdzić, że wiele z nich może potwierdzać zarówno mocną, jak i słabą stronę organizacji, czy stanowić szansę lub zagrożenie jej działalności. Wiele wydaje się zależeć od kontekstu, sytuacji konkretnej OSP. W jednym przypadku dany czynnik będzie sprzyjać jej działalności, gdy w innym ją blokować.

V. Dobre praktyki działania Małopolskich Ochotniczych Straży Pożarnych

Misja, cele OSP i sposoby ich realizacji
Czym jest OSP?

„Ochotnicza Straż Pożarna (OSP) jest umundurowaną, wyposażoną w specjalistyczny sprzęt, organizacją społeczną, przeznaczoną w szczególności do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami. Patronem Ochotniczej Straży Pożarnej jest św. Florian. Strażacy obchodzą swoje święto 4 maja.”
(Organizacja i funkcjonowanie Ochotniczych Straży Pożarnych – OSP Moszczenica)

Misja OSP

Ochotnicza Straż Pożarna wykonuje zadania o charakterze użyteczności publicznej w zakresie ochrony przeciwpożarowej, prowadzi także działalność kulturalną, oświatową, artystyczną i

sportową w miejscowości będącej jej siedzibą oraz miejscowościach położonych w rejonie pomocy wzajemnej, dokumentuje własną historię i kultywuje tradycje strażackie.
(Misja i Cele Związku Ochotniczych Straży Pożarnych w Polsce)

Słowa od Prezesa

„Nasza działalność nie ogranicza się tylko do udziału w akcjach ratowniczo-gaśniczych, zbiórkach, ćwiczeniach czy zawodach. Bardzo aktywnie uczestniczymy w życiu naszej Małej Ojczyzny. Przede wszystkim jest to działalność kulturalno-sportowa. W sferze naszych osiągnięć kulturalnych nie mogę pominąć naszej dumy, jaką jest działająca przy naszej straży orkiestra dęta Tymbarski Ton. (...) Orkiestra koncertuje z dużymi sukcesami od 1993 r., ubarwiając każdą uroczystość o charakterze patriotycznym, religijnym, państwowym czy lokalnym.”

(OSP Tymbark)

Misja pozwala sformułować cele i zadania, które OSP będzie realizować. Przykładowy zestaw:

- 1) prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną, organami samorządowymi i innymi podmiotami,
- 2) udział w akcjach ratowniczych przeprowadzanych w czasie pożarów, zagrożeń ekologicznych związanych z ochroną środowiska oraz innych klęsk i zdarzeń,
- 3) informowanie ludności o istniejących zagrożeniach pożarowych i ekologicznych oraz sposobach ochrony przed nimi,
- 4) upowszechnianie, w szczególności wśród członków, kultury fizycznej i sportu oraz prowadzenia działalności kulturalnej i oświatowej,
- 5) wykonywanie innych zadań wynikających z przepisów o ochronie przeciwpożarowej oraz niniejszego statutu,
- 6) działania na rzecz ochrony środowiska,
- 7) wspomaganie rozwoju społeczności lokalnych na własnym terenie,
(Statut OSP Chełmek)
- 8) występy na zawodach sportowo-pożarniczych,
(OSP Moszczenica)
- 9) współdziałanie w rekrutacji i przygotowaniu nowych członków czynnych OSP do społecznej służby ratowniczej, (Regulamin OSP Jordanów)
- 10) Uczestniczenie i reprezentowanie OSP w organach samorządowych i przedstawicielskich.
(Statut OSP Myślenice Dolne Przedmieście)

Powyższe misja i cele realizowane są poprzez:

- 1) organizowanie swoich członków do działalności na rzecz ochrony przeciwpożarowej i ochrony ludności,
- 2) przedstawianie organom władzy samorządowej i administracji rządowej wniosków w sprawach ochrony przeciwpożarowej oraz ratownictwa,
- 3) organizowanie, spośród swoich członków zwyczajnych zespołu ratowniczego,
- 4) prowadzenie podstawowego szkolenia ratowniczego członków zwyczajnych OSP i współdziałanie z Państwową Strażą Pożarną w organizowaniu szkolenia funkcyjnych OSP,
- 5) organizowanie młodzieżowej i kobiecej drużyny pożarniczej,
- 6) organizowanie zespołów świetlicowych, bibliotek, orkiestr, teatrów amatorskich, chórów,

sekcji sportowych i innych form pracy społeczno-wychowawczej oraz kulturalnej i oświatowej,

7) organizowanie zawodów sportowych i imprez propagujących kulturę fizyczną.

8) prowadzenie innych form działalności mających na celu wykonanie zadań wynikających z ustawy o ochronie przeciwpożarowej i niniejszego statutu.

(Statut OSP Chełmek)

Tożsamość OSP

Historia

OSP legitymują się rodowodem, nierzadko, sięgającym XIX lub początków XX wieku. Ich długa historia obfituje w różnorodne wydarzenia związane z formowaniem się Straży, życiem lokalnej społeczności, historią państwa polskiego. Wiele Straży dokumentuje swoją historię, prowadzi „księgi pamiątkowe”, prezentuje na swoich stronach internetowych historię jednostki w postaci rysów historycznych, jednak tylko niektóre udostępniają w wersji elektronicznej kroniki OSP.

Fotokopię papierowej oryginalnej, odręcznej kroniki działania Straży od założenia w roku 1933 do roku 2009 (w dwóch tomach) opublikowała na swojej stronie OSP Łososina Górna, zaś Kronikę w wersji elektronicznej dokumentującą historię Straży od założenia w 1997 roku do roku 2015 OSP Osiek.

Zgodnie z rekomendacjami ZOSP i zapisami statutów Straży

„Ochotnicza Straż Pożarna może posiadać sztandar oraz używać pieczęci, godła, mundurów, dystynkcji, odznak i flagi organizacyjnej.”

Szczególne znaczenie posiada sztandar Straży, nierzadko fundowany przez miejscową ludność. Dopiero od momentu poświęcenia możliwa jest publiczna prezentacja sztandaru przez druhow.

„Każde święta kościelne czy też państwowe, a także szereg innych uroczystości, to okazje, gdy sztandar wędruje w ręce druhow i z powagą prezentowany jest na zewnątrz.”

(OSP Moszczenica)

Członkowie

Członków dzieli się na kilka kategorii:

- 1) zwyczajnych, w tym członków młodzieżowej i kobiecej drużyny pożarniczej,
- 2) wspierających,
- 3) honorowych.
- 4) seniorów (OSP Sromowce Wyżne).

Najważniejszą kategorię stanowią członkowie zwyczajni, którymi mogą być osoby spełniające kryterium:

- wieku (pełnoletni lub małoletni w wieku od 16 do 18 lat, a za zgodą opiekunów ustawowych także młodsi),
- zamieszkanie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- legitymujący się pełnią praw publicznych.

Przyjęcie nowego członka do Straży ma charakter uroczysty i wiąże się ze złożeniem przez kandydata przyrzeczenia następującej treści:

„W pełni świadom obowiązków strażaka – ochotnika uroczyście przyrzekam czynnie uczestniczyć w realizacji celów i zadań ochotniczej straży pożarnej. Być zdyscyplinowanym, mężnym, ofiarnym w ratowaniu życia i mienia ludzi. Swoim zachowaniem oraz wyglądem godnie reprezentować ochotnicze straże pożarne”.

Prawa i obowiązki członka zwyczajnego określone w statucie OSP. Najważniejsze obowiązki to:

- 1) aktywne uczestnictwo w wykonywaniu postanowień statutu,
- 2) przestrzeganie postanowień statutu i innych uchwał władz OSP oraz uchwał władz Związku,
- 3) podnoszenie poziomu wiedzy pożarniczej poprzez udział w szkoleniach,
- 4) dbanie o mienie OSP,
- 5) opłacanie składek członkowskich.

Zaś prawa to:

- 1) wybierać i być wybieranymi do władz OSP z wyjątkiem młodzieży poniżej 16 roku życia,
- 2) uczestniczyć w Walnym Zebraniu Członków OSP z prawem głosu,
- 3) wysuwać postulaty i wnioski wobec władz OSP,
- 4) korzystać z urządzeń i sprzętu będącego własnością OSP,
- 5) używać munduru, dystynkcji i odznak.

(OSP Limanowa)

Do tej kategorii członków zwykłych zaliczają się członkowie Młodzieżowej Drużyny Pożarniczej, którzy zapewniają ciągłość szeregów OSP. W nich przyszli druhowie poznają tajniki strażackiej służby, zasady zapobiegania pożarom oraz zachowania w wypadku zagrożenia.

Członkiem młodzieżowej drużyny pożarniczej może zostać osoba w wieku co najmniej 12 lat (a nawet młodsi, w wieku szkolnym – OSP Głębowice, Sromowce Wyżne, Zakliczyn) za zgodą opiekunów ustawowych i po złożeniu przyrzeczenia. Po osiągnięciu wieku 16 lat przysługuje im bierne i czynne prawo wyborcze do władz OSP oraz do komisji ds. młodzieży działających w Związku. Członkowie młodzieżowej drużyny pożarniczej wyłączeni są z udziału w akcjach ratowniczych.

To jedna z najczęściej stosowanych dróg kariery strażaka-ochotnika.

„W większości, jeśli rekrutujemy, to przechodzą z młodzieżówki, bo są w miarę możliwości sprawdzone: czy się mu chce, czy ma do tego jakiegoś ducha, czy nie. To jest najłatwiejsze do wyłonienia po prostu następnego członka.” (OSP Tarnawa)

Wiele Straży rekrutuje młodzież do MDP za pośrednictwem lokalnych szkół, z którymi chętnie współpracują. Przykładem takiego działania jest projekt „Jestem Mały Wiem Więcej”. „Celem programu było przeszkolenie dzieci z klas pierwszych Szkoły Podstawowej w zakresie ochrony przeciwpożarowej oraz podstawowych zasad udzielania pierwszej pomocy. Strażacy prowadzili zajęcia zarówno w szkole jak i w remizie. Każdy uczestnik otrzymał odpowiednie ubranie koszarowe.” (OSP Zakliczyn)

„Staramy się dotrzeć do tej młodzieży właśnie przez takie zachęcanie w szkole, prowadzimy zwykle 2 rekrutacje: do tej działalności kulturalnej, czyli do orkiestry dętej i do tej działalności ratowniczej. Te rekrutacje odbywają się w różnoraki sposób, najczęściej są to pogadanki i zaproszenia w szkołach. Przychodzimy na lekcje wychowawcze, na apele, na

przykład ostatnio organizowaliśmy koncert orkiestry dla wszystkich uczniów w szkole, gdzie reprezentowaliśmy możliwości orkiestry, instrumenty i w ten sposób zachęcaliśmy do przyjscia. I właśnie prezentujemy sprzęt pożarniczy w szkołach i przy tej okazji zachęcamy, i rekrutujemy dzieci i młodzież.” (OSP Klecza)

Sposobem na rekrutację są także specjalne działania, akcje promocyjne. Przykładem akcja zakliczyńskiej OSP pod tytułem „Czas na Straż”. Akcja zrodziła się w 2007 roku w odpowiedzi na małe zaangażowanie młodzieży w Młodzieżowych Drużynach Pożarniczych. Program akcji obejmuje:

- 1) zbiórkę krwi,
- 2) pokazy ratowniczo-gaśnicze,
- 3) organizację ekspozycji strażackiej na terenie remizy,
- 4) szkolenia z zakresu pierwszej pomocy,
- 5) gry i zabawy dla dzieci,
- 6) konkurs drwali.

Podczas każdej z imprez można zobaczyć jak funkcjonuje straż pożarna „od środka”, poćwiczyć udzielanie pierwszej pomocy na fantomach, obejrzeć wystawę sprzętu strażackiego, przejechać się samochodem strażackim, zobaczyć panoramę miasta z wysięgnika hydraulicznego. Szereg atrakcji związanych z akcją „Czas na Straż” procentuje dużym zainteresowaniem się członkostwem w Młodzieżowych Drużynach Pożarniczych i procentuje do obecnej chwili. (OSP Zakliczyn)

Inne stosowane sposoby rekrutacji, to akcje typu „otwarte drzwi”:

„W pierwszą i trzecią niedzielę każdego miesiąca jest nasza remiza otwarta do godziny siedemnastej. Po pierwsze mamy zbiórki jakieś takie gospodarcze, konserwacyjne, na terenie remizy i garażu się odbywają. Poza tym, żeby ta remiza była otwarta dla ludzi, żeby ci młodzi, starsi. Czasami nawet dziadek i babcia wstydzi się wejść do remizy, zobaczyć jak te garaże wyglądają, jak ta szatnia wygląda, a ma pretekst, weźmie wnuczka, dziecko i ma pretekst, że idzie, robi to dla dziecka, a de facto sam chce się zainteresować.” (OSP Łososina Górna)

Informacje o naborze do OSP warto publikować na stronie internetowej Straży. OSP Myślenice Dolne Przedmieście ma specjalną zakładkę „Nabór”, w której opisano „Jak zostać strażakiem OSP” oraz podano link do strony, z której można pobrać deklaracje: członka zwyczajnego, wspierającego i młodzieżowego.

Pozostałe kategorie członków OSP, to członkowie wspierający, honorowi i czasem seniorzy. Członek wspierający to osoba fizyczna lub prawna (instytucja, firma, organizacja), która zadeklaruje i faktycznie wspiera finansowo, materialnie lub w inny sposób Straż (Zob. Wzór Deklaracji członka wspierającego w części „Załączniki”). Warto pamiętać o podziękowaniu członkom wspierającym za udzieloną pomoc. Częstym rozwiązaniem jest publikacja imiennej listy na stronie internetowej OSP lub wymienienie przy ważnych okazjach, jak na przykład: walne, uroczystości rocznicowe lub inne o podobnym charakterze.

Członkowie honorowi to osoby szczególnie zasłużona dla ochrony przeciwpożarowej i danej OSP. Godność członka honorowego nadaje Walne Zebranie Członków OSP. Są zwolnieni z

opłacania składek członkowskich. Często tę godność otrzymują także ci druhowie, którzy osiągnęli wiek uniemożliwiający im udział w akcjach ratowniczych.

Członkom wspierającym i honorowym przysługuje prawo uczestniczenia w pracach i imprezach organizowanych przez OSP, a z głosem doradczym także w Walnym Zebraniu Członków OSP.

Warto pamiętać o zasługach członków honorowych dla Straży. Form podziękowania za ich wkład jest wiele, na przykład:

1) zapraszanie na uroczystości strażackie

„Strażacy honorowi są zapraszani na opłatek strażacki, to się cieszą, że się o nich pamięta. My pamiętamy, że oni byli kiedyś.” (OSP Dziewina),

2) publikacja imiennej listy „Zasłużeni Strażacy” na stronie internetowej (OSP Lipnica Wielka).

Na osobne upamiętnienie zasługują zmarli członkowie straży:

1) organizacja pogrzebu z ceremoniałem strażackim

„Jeżeli ktoś umrze to jest uroczysty pogrzeb z ceremoniałem strażackim, stoimy, niesiemy trumnę.” (OSP Dziewina),

2) publikacja wspomnienia „Odeszli na wieczną wartę” na stronie internetowej (OSP Głębowice).

Dobłą praktyką jest publikacja listy członków OSP wg powyższych kategorii, w przypadku członków jednostek-operacyjno technicznych wraz z podaniem informacji o posiadanych kwalifikacjach (OSP Kęty, Moszczenica, Łososina Górna, Sromowce Wyżne).

Wolontariat

W działalność OSP, oprócz członków, mogą także angażować się wolontariusze, czyli osoby, które choć nie są członkami, to bezinteresownie poświęcają, przede wszystkim swój czas, a także i zasoby dla wsparcia realizacji celów przez Straż.

Dobrze rozwiniętym wolontariatem może pochwalić się OSP Głębowice, której członkowie, a właściwie jedna ze strażackich rodzin, od pokoleń zaangażowana jest w działalność w Straży, znaleźli się w gronie 10 finalistów wyróżnionych podczas Gali Ogólnopolskiego Konkursu „Barwy Wolontariatu” w Warszawie.

Przypadku długotrwałego zaangażowania wolontariuszy, szczególnie przy realizacji projektów finansowanych ze środków zewnętrznych (choć nie tylko) warto zawrzeć z wolontariuszami tzw. umowę wolontariacką, czyli porozumienie o świadczeniu usług wolontariackich, w której zostaną określone: prawa i obowiązki wolontariusza i korzystającego (wzór umowy w części Załączniki).

Władze

Władze OSP tworzą Walne Zebranie Członków OSP, Zarząd, Komisja Rewizyjna. Wszyscy członkowie zwyczajni uprawnieni są do sprawowania władzy w Straży: udziału w walnym zebraniu z prawem głosu w sprawach:

1) wyboru władz,

2) wyznaczania kierunków działania Straży,

3) wysuwania postulatów i wniosków,

4) kontroli władz Straży.

Dobłą praktyką jest podawanie do publicznej wiadomości (na stronach internetowych) składu władz: zarządu i komisji rewizyjnej.

Ważnym aspektem działania zarządów – obok samego spotykania się tego gremium, którego częstotliwość powinna być dostosowana do działania Straży – jest jawność jego działania przejawiająca się otwartością (umożliwienie udziału w spotkaniach osobom spoza zarządu) oraz funkcjonowaniem systemu komunikacji z członkami (dystrybuowanie informacji na temat działań zarządu, o podjętych decyzjach). Dobłą praktyką jest możliwość uczestnictwa w zebraniach osób spoza tego gremium:

„Na każde zebranie zarządu zapraszana jest cała komisja rewizyjna i zapraszane są osoby, których sprawa może dotyczyć. Bądź osoby spoza Ochotniczej Straży Pożarnej, których sprawa albo dotyczy, albo jest omawiana, związana z ich pracą. Mam tu na myśli władze gminy, czy pracowników urzędów gminy, osoby z wyższych szczebli ze Związku Ochotniczych Straży Pożarnej, czy pracowników, czy funkcjonariuszy Komendy Państwowej Straży Pożarnej.” (OSP Radgoszcz).

Innym rozwiązaniem jest organizacja cyklicznych spotkań kolektywu Straży, w trakcie których informuje się i dyskutuje o podjętych decyzjach, planach, wyzwaniach i innych ważnych sprawach OSP.

„Raz w miesiącu mamy spotkanie wszystkich członków straży. Jesteśmy tak zżytą jednostką i nie mamy tajemnic przed sobą, także to nie są zamknięte zebrania zarządu, tylko otwarte wszystkich członków.” (OSP Zgłobice)

Działalność OSP

Dobłą praktyką działania OSP jest podejmowanie przez nie działań wykraczających poza działania ratowniczo-gaśnicze czy profilaktyczno-edukacyjne (np. pogadanki w szkołach). To znaczy organizacja i współorganizacja, włączenie się (np. pokaz ratowniczy) lub pomoc (np. zabezpieczenie) działań o charakterze kulturalnym, artystycznym, sportowym (choć nie wyłącznie zawodów strażackich), społecznym i innym, które zaspokajają potrzeby członków Straży i społeczności lokalnej.

Przykłady dobrej praktyki w zakresie działań profilaktyczno-edukacyjnych to inicjatywy jak te poniżej:

„Współpracujemy z młodzieżą, prowadzimy klasę pożarniczą w szkole podstawowej w Zakliczynie. Mamy tych klas na obecną chwilę 4, są to klasy od 1 do 5 szkoły podstawowej. Staramy się wpoić młodym ludziom, aby te wszystkie informacje z zakresu pożarnictwa docierały do nich, nauczyć ich pierwszej pomocy i wiele innych rzeczy, które strażak powinien umieć.” (OSP Zakliczyn)

„MDP przystąpiła do programu profilaktycznego *Młody Ratownik - przez sport pożarniczy z daleka od używek*. W ramach jego realizacji, młodzież nie tylko spędzała wolny czas na ćwiczeniach sportowo-pożarniczych, ale przede wszystkim miała możliwość kontaktu z osobami, które wygrały z nałogiem.” (OSP Moszczenica)

Przykładami działań o charakterze społeczno-kulturalnym są na przykład: orkiestra strażacka, Klub Honorowych Dawców Krwi Polskiego Czerwonego Krzyża (OSP Moszczenica, OSP Zakrzów), świetlica środowiskowa i wiele innych.

„Organizujemy obozy młodzieżowych drużyn ratowniczych. Jesteśmy jedynym OSP w regionie, które organizują takie obozy dla młodzieży w czasie wakacji.” (OSP Rozkochów)

„[Nieodpłatnie] lokal dajemy jako jednostka (...). Oczywiście media, a gmina płaci tą kierowniczkę raz w tygodniu. (...) To jest klub plastyczny, rozwojowy, bo tutaj jest taka pani po studiach ASP i nasze, tutaj, miejscowe dzieci (...).” (OSP Dobczyce)

„Organizujemy taką coroczną imprezę Bieg Konstytucji Trzeciego Maja”. (OSP Dziewin)

„Działamy też dla dzieci niepełnosprawnych. To kolejny festyn – festiwal osób niepełnosprawnych w Podolanach.” (OSP Gdów)

Okazję i wsparcie przy realizacji tego typu działań stwarzają konkursy grantowe organizowane przez instytucje publiczne każdego szczebla: gminnego, powiatowego, wojewódzkiego, a nawet krajowego, jak i instytucje prywatne.

Do przykładów działań zrealizowanych w ten sposób przez OSP należą projekty: „Warsztaty astronomiczne i modelarstwo lotnicze i kosmiczne, w którym uczestniczyło około 16 osób z terenu głównie gminy Krościenko nad Dunajcem. To były zajęcia edukacyjne i warsztatowe, w części zajęć edukacyjnych przeprowadzone zostały prelekcje dotyczące właśnie astronomii, a w zakresie modelarstwa lotniczego, w zakresie teorii. A w części warsztatowej były nocne wyjazdy na obserwacje astronomiczne przy użyciu teleskopu astronomicznego, a w modelarstwie budowa szybowców, raket kosmicznych.” (OSP Kąty)

„Projekt na profesjonalne witryny muzealne” wzbogacaono miejscową izbę tradycji, a w konsekwencji poszerzono działalność kulturalną, bo realizacja takiego projektu łączy się dalej z wolontariatem, udostępnianiem, czyli dajemy naszemu społeczeństwu i nie tylko naszemu społeczeństwu możliwości, po pierwsze spędzania wolnego czasu, po drugie przypomnienia czy zapoznania się dla młodego pokolenia, dla starszego przypomnienie się jak to dawniej bywało, czym się pracowało, jakie dokumenty były.” (OSP Łoniowa)

Realizacja projektów ma związek z możliwością pozyskania środków finansowych na działalność. Opracowanie projektu można komuś zlecić, można skorzystać ze wsparcia podmiotu zewnętrznego, jednak najlepiej opracować go samodzielnie (ewentualnie konsultując się z kimś o większym doświadczeniu). Wtedy jest szansa, że projekt będzie odpowiadał na potrzeby OSP i lokalnego środowiska, jego realizacja nie będzie męczarnią, a co więcej będzie także służyć wzmocnieniu organizacji.

Umiejętność pozyskiwania środków z Unii Europejskiej, ale także innych zewnętrznych wyróżnia Straż od innych:

„Może na terenie gminy to, że jesteśmy chyba jedynym OSP, który zechciał skorzystać z funduszy unijnych, bo ja nie wiem dlaczego się inni tego boją. Nie wiem czy nie chce się nikomu pisać wniosków. (...) Ja nie wyróżniam się na tle jednostek nie wiem, nowiutkim samochodem na dole, bo na to przyjdzie jeszcze czas, ale umieliśmy skorzystać czy to z Małopolskich Remiz, czy to z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. I pewnie teraz jak przyjdzie czas to skorzystamy z kolejnych.” (OSP Rudnik)

Barier przed korzystaniem, szczególnie z dużych środków, jest wiele:

„Dużych projektów ze środków unijnych nie realizujemy. Opracowanie takiego projektu wymaga dużego nakładu pracy. Największym problemem jest kwestia wkładu własnego - my nie prowadzimy działalności gospodarczej, bazujemy na darowiznach. Tworząc duży projekt, zakładamy 20% własnego pokrycia. Na projekt około 40. tysięcy, musimy mieć około 10. tysięcy swoich – to jest nie do zrobienia.” (OSP Moszczenica)

Innym z czynników sprzyjających prowadzeniu tego typu działań jest współpraca i partnerstwa z innymi podmiotami: lokalnymi – samorządem, firmami, innymi strażami pożarnymi, w tym państwową i zagranicznymi z gmin partnerskich, organizacjami pozarządowymi i kościelnymi, inicjatywami nieformalnymi, czy wreszcie członkostwo w sieciach organizacji pozarządowych.

Przykłady takiej współpracy:

„Projekty z grupy Kwartet na Przedgórzu”, co pozwoliło badanej OSP „uruchomić świetlicę wiejską tutaj w remizie OSP, gdzie my strażacy jesteśmy wolontariuszami. Kiedyś tu była świetlica wiejska pod, nawet nie wiem pod czyim zarządem, bo to lata temu było, pewnie ze 20, 30 lat. Była tu świetlica i była kawiarnia, i były różne rzeczy, natomiast to potem wraz z przemianami ustrojowymi i gospodarczymi w Polsce, to wszystko upadło. I to myśmy, realizując projekt współfinansowany przez Urząd Marszałkowski z pieniędzy z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich ten projekt zrealizowali.” (OSP Łoniowa)

„Projekt „Bezpieczna Dolina Popradu” - transgraniczny, finansowany z Euroregionu Tatry na kwotę 150 tys. zł (...) realizowany wspólnie ze słowacką OSP z Podolińca, która była formalnym partnerem, a nasza OSP liderem tego projektu. Projekt adresowany do szkoły, lokalnej społeczności.” (OSP Wierchomla Wielka)

„Wspólny projekt z fundacją Itaka ze środków Batorego, dotyczący monitoringu działań policji w poszukiwaniu w terenie otwartym realizowany już od 2 lat (...) wcześniej była współpraca z Holendrami, była współpraca z BerkaAmbert w Bawarii, na dzień dzisiejszy myślę że są ważne te kontakty z jednostkami poszukiwawczymi z Czech.” (OSP Kęty)

„Ochotnicza Straż Pożarna w Zakliczynie jest członkiem Samarytańskiej Federacji Organizacji Pozarządowych, co stawia ją w szeregu różnych instytucji pozarządowych niosących pomoc innym.” (OSP Zakliczyn)

„Od trzech lat zajmujemy się też szkoleniem młodzieży w zakresie profilaktyki przeciwdziałania alkoholowego i narkomanii my tutaj realizujemy projekty z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej przy udziale Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej i tej Komisji do spraw alkoholowych, organizujemy zbiórkę nakrętek makulatury i puszek w ramach akcji charytatywnej Nakręć się na nadzieję. Od trzech lat już współpracujemy ze Stowarzyszeniem Osób Niepełnosprawnych NADZIEJA w Libiążu. Dzieciaki zbierają złom puszek, później to sprzedajemy i pieniążki im przekazujemy, a nakrętki te plastikowe zawozimy im raz w roku. No i poza tym wycieczki turystyczno-krajoznawcze (...)

Od roku 2014 rozpoczęliśmy wymianę polsko-niemieckiej młodzieży.

Jeszcze była realizacja projektu Gmina Osiek pod lupą młodych, współfinansowanego ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności w ramach programu Równać szanse 2014. Celem projektu było stworzenie i prowadzenie przez młodzież internetowego portalu

informacyjnego głównie w celu uwzględnienia aktywności osób i młodzieży w wieku od 13 do 19 lat z terenu gminy Osiek i nabycie umiejętności właściwego przygotowania się do startu w dorosłe życie.” (OSP Głębowice)

Udział w polityce lokalnej

W powszechnej świadomości OSP postrzegane są jako organizacje w jakimś stopniu powiązane z lokalną władzą i administracją, o czym ma przesądzać z jednej strony rodowód, zakorzenienie oraz sposób finansowania, w którym istotną rolę odgrywają środki finansowe przekazywane z budżetu gmin. Mamy tu do czynienia z dwoma zjawiskami: związkami personalnymi i udziałem Straży w lokalnych procesach decyzyjnych.

Związki personalne, czyli łączenie funkcji publicznych pochodzących z wyboru (mandat burmistrza/wójta, radnego, sołtysa), zatrudnienia w administracji samorządowej z pełnieniem funkcji społecznych (członkostwo w OSP, w tym we władzach). Z tymi sytuacjami wiąże się zagrożenie potencjalnym konfliktem interesów, więc ważne jest uświadamianie i przeciwdziałanie temu zagrożeniu.

Udział w lokalnych procesach decyzyjnych najczęściej sprowadza się do konsultowania publicznych decyzji i podejmowanie interwencji w ważnych dla lokalnej społeczności sprawach.

Jeśli chodzi o związki personalne, to dość powszechnie uznawane są za zjawisko korzystne dla Straży.

„Ma to dobrą stronę, bo taki pracownik, który jest członkiem OSP, czy nawet wójt jest członkiem OSP zawsze na to inaczej patrzy, na tą OSP pod względem finansowym, szkoleniowym.”

„Nie, uważam, że odwrotnie. Nawet myślę, że to jest bardzo dobrze, że tak są osoby, które są i w straży, i są też działaczami nie tylko strażackimi, tylko w całej miejscowości, całej wsi.”

„Odkąd jeden z naszych członków zasiada w radzie gminy nasz kontakt z gminą stał się łatwiejszy, czy żeby pozyskać informacje czy jakiegoś kontaktu, łatwiej jest coś załatwić coś uzyskać.”

„Im więcej osób pełni jakieś funkcje, no to chyba dobrze z uwagi na to że to jest też doświadczenie i jakieś inne spojrzenie na te instytucje. Uważam to za atut.”

„Na pewno ułatwia bo jest możliwość bliższego dostępu do różnych informacji czy do podejmowania wspólnych działań, ćwiczeń, czy różnych spraw, które trzeba załatwić. Zawsze jest lepiej, jeżeli się... Tak jest składa się..., że jestem przewodniczącym komisji bezpieczeństwa powiatu, tak że sprawy bezpieczeństwa, które są związane również z działalnością straży. Uzupełniamy się w sprawach bezpieczeństwa na sesjach, na komisjach wiadomościami czy doświadczeniami, które zdobyłem w straży. Mogę to teraz przekazywać na sferę powiatu i tam również mieć możliwość decydowania czy szkolenia, czy przekazywania tych informacji dalej.”

„Tam gdzie są pieniądze, żeby tego pilnować, po to się staramy tam uczestniczyć, żeby to pomagało, nie widzę tu żadnego konfliktu interesów.”

Stosunkowo rzadko dostrzega się negatywne skutki dla Straży:

„No, na pewno są takie sprawy jakieś przenoszone na forum straży, no czy powiedzmy jakieś tam sprawy związane bezpośrednio z gminą, czy z miejscowością, czasami się odbijają negatywnie na straży”.

„Utrudnienie w mojej ocenie jest takie, że jeżeli się jest radnym nie z komitetu władzy rządzącej, to jest problem. (...) Natomiast patrząc z drugiej strony uważam, że sama sytuacja,

kiedy przedstawiciel danej organizacji jest radnym gminy, to jest w mojej ocenie pozytywne z tego względu, że daje to możliwość rozmowy, takiej konstruktywnej, opartej doświadczeniem w działalności na poziomie rada gminy-radni-wójt i przedstawiciele organizacji społecznej. Bo ktoś będzie wiedział jak te organizacje mają działać, czy jakie mają potrzeby jeżeli to fizyczne robi?”

„Przeważnie jak nie ten to ten jest bliżej władzy, konflikt interesów to w żadnym wypadku, to jest wręcz poprawna sytuacja, bo jak jest jakiś wniosek o dotację do OSP [w jednej czy drugiej wsi], to jest poparcie, że jakoś to przepchną później.”

Rzadko przez badanych bywają identyfikowane z konfliktem interesów:

„Tak są tutaj miejscowi, są od nas i myślę, że to też rozumieją, że, że są tutaj ze swojej ziemi i chcą tutaj coś po prostu pomóc i pozyskać, i nie ma z tego względu jakichś większych konfliktów.”

„Nie widzę konfliktu. Łatwiej jest, żeby ktoś mnie źle nie zrozumiał, nie chodzi o to, że człowiek nieformalnie może coś zdziałać, bo nie może. Pracując w samorządzie gminnym po prostu zna się sposób, w jaki działa urząd gminy, a przez to łatwiej jest porozmawiać, znaleźć wspólny język z osobami, które pracują w urzędzie.”

Natomiast co do udziału w lokalnych procesach decyzyjnych w ważnych sprawach, to istotne jest, aby OSP brała udział w konsultacjach społecznych organizowanych przez władze lokalne.

„W lokalnych procesach decyzyjnych bierzemy, jeśli są. Na przykład konsultację społeczną dotyczącą czy to strategii rozwoju gminy, czy powiatu, czy ostatnio braliśmy udział w konsultacjach dotyczących pożytku publicznego powiatu dąbrowskiego.” (OSP Radgoszcz)

„Tak. Program współpracy [gminy z organizacjami pozarządowymi] zostaje nam zawsze przedstawiony. Czy prezes, czy naczelnik są zapraszani kiedy jest organizowane jakieś spotkanie.” (OSP Kornatka)

„Gmina organizuje niekiedy takie konsultacje i do takich konsultacji jesteśmy zapraszani. Są zapraszane organizacje społeczne do takich konsultacji organizowanych przez gminę. To jest taka forma, gdzie możemy wyartykułować swoje oczekiwania.” (OSP Grojec)

Zasoby OSP

Na zasoby Straży składają się:

- ludzie,
- pieniądze,
- zasoby materialne (sprzęt i wyposażenie),
- nieruchomości – remiza.

Z uwagi na fakt, że OSP to organizacje typu zrzeszeniowego najważniejszym zasobem jaki mają do dyspozycji, to ludzie: ich liczba, kwalifikacje i motywacje do działania (o członkach i wolontariuszach oraz ich rekrutacji w innej części).

Co do pieniędzy to ważne jest posiadanie wielu źródeł finansowania, co gwarantuje możliwość realizacji celów OSP i ogranicza zależność od wpływu sponsorów.

„W dużej mierze są to środki publiczne, czyli środki samorządowe, z urzędu gminy, miasta (...), ale również z pomocy ze strony miejscowych firm, miejscowych sponsorów, którzy

sponsorują, sponsorują wydruk kalendarza i później po prostu chodzimy od domu do domu z kalendarzem i ten dochód średnio z kalendarzy no też pozwala nam na prowadzenie działalności bo jest to kwota między siedem, osiem tysięcy złotych rocznie do naszej takiej dyspozycji.” (OSP Nowe Brzesko)

Rekomenduje się Strażom, aby sporządziły i aktualizowały (na bieżąco lub przynajmniej raz do roku) bazę źródeł finansowania działalności, bazę sponsorów. Baza powinna zawierać dane sponsora (dotychczasowego lub potencjalnego), aktualne dane kontaktowe, informacje o zakresie możliwego do uzyskania wsparcia, ewentualnie osobę odpowiedzialną za kontakt i/lub pozyskanie środków.”

Decydując się na aplikowanie o fundusze zewnętrzne zawsze powinno się brać pod uwagę następujące aspekty:

- 1) zgodność celów organizacji z rodzajem projektu, na który przyznawane jest dofinansowanie,
- 2) potencjał intelektualny, finansowy i techniczny organizacji możliwy do zaangażowania w przypadku konieczności realizacji projektu,
- 3) identyfikację ryzyka, jakie niesie za sobą realizacja projektu.

Niezwykle istotnym z punktu widzenia takiej organizacji jak OSP jest posiadanie lokalu, co gwarantuje możliwość prowadzenia działalności statutowej, przede wszystkim ratowniczo-gaśniczej, ale także dodatkowej: społeczno-kulturalnej, czy ekonomiczno-gospodarczej. Wiele remiz strażackich zostało wybudowanych wysiłkiem lokalnych społeczności, choć ostatnio niektóre z nich zostały skomunalizowane, co nie zawsze okazuje się dobrym rozwiązaniem:

„Lokal, w którym się znajdujemy jest wybudowany w czynie społecznym, jeszcze przez naszych dziadków, skomunalizowany w bodajże 1997 roku, przeszedł na własność urzędu miejskiego, wtedy urzędu gminy. I tak na prawdę od tego 1997 roku urząd miejski nie zrobił kompletnie nic, nie dołożył ani złotówki. Jedynie, co było to wszystkie remonty jakiegoś malowania, utrzymanie, odnowienia to było robione przez nas, w czynie społecznym, że tak powiem, za darmo, z jakiś pieniędzy z festynów czy jakiś zbiorek itd., itd.”

Czasem Straż przejmuje już istniejące budynki publiczne i nie tylko je wykorzystują dla własnych działań, ale także chronią je przed dewastacją:

„My jesteśmy młodą strażą i budynek – szkołę rozwiązali i przejęliśmy to.” (OSP Przewody)

Poprawa sytuacji lokalowej Straży okazuje się dużą zmianą i to nie tylko dla samej OSP.

„Tak, że zmieniło się bardzo dużo, bo jest nowa remiza. To jest zmiana straszna, jeżeli o to chodzi, bo od tylu lat nie było remizy. Była po prostu taka, taki garaż i nic więcej, można powiedzieć. (...) Mieszkańcy są też widzę zadowoleni z tego, że jest taki budynek, że reprezentuje ten budynek trochę tą wieś. Przyozdobił trochę. Już nawet samo to, że zorganizowanie jakichś tam małych, swoich takich imprez wsi jest możliwe. Bardziej są aktywni, nawet pod takim względem, że jeżeli robimy jakiegoś zebranie czy wiejskie, czy jakiegoś inne, to jest dużo więcej osób zainteresowanych. (...) Ja uważam, że teraz będzie więcej zainteresowanych, gdyż widzą, że jest remiza. Można się gdzieś spotkać, przynajmniej jest to miejsce do takich spotkań. I w ogóle, tak, że myślę, że będzie teraz większe zainteresowanie działaniem Straży.” (OSP Jastrzębie)

Remizy pełnią rolę ważnego obiektu infrastruktury społecznej w miejscowości i w związku z tym są wykorzystywane do prowadzenia różnorodnej działalności niekomercyjnej: publicznej, społecznej, edukacyjnej, kulturalnej i innej. To w nich odbywają się spotkania mieszkańców, działają instytucje samorządu, ośrodki kultury, świetlice, organizacje i inicjatywy społeczne: „Jeśli chodzi np. o wszystkie zebrania wiejskie odbywają się u nas na remizie.” (OSP Jodłownik)

„Ostatnio mamy też taką jakby salę spotkań jeśli władze miasta potrzebują spotkać się z większą ilością mieszkańców na jakieś tam spotkania no to udostępniamy salę nieodpłatnie.” (OSP Jordanów)

„Teraz żeśmy zaczęli remont pomieszczeń, chcieliśmy dla orkiestry zrobić pomieszczenia, żeby gmina skorzystała, bo gmina mieści się u nas w OSP.” (OSP Bystra Sidzina)

„Z tym, że jeśli chodzi o nasz budynek, to go udostępniamy mieszkańcom, w tych pomieszczeniach, gdzie teraz przeprowadzamy ten wywiad, to spotyka się Klub Seniora, raz w tygodniu, i jest ich około 30-40 osób, które przychodzi. Jest to bardzo wspaniała inicjatywa, która tutaj powstała u nas we wsi. Oczywiście nieodpłatnie. To należy do GOK-u, te pomieszczenia są administrowane przez GOK, a Klub Seniora jest podwieszony pod GOK, tak więc to wszystko jest związane z GOK-iem.” (OSP Porąbka Inkowska)

Komunikacja wewnętrzna i zewnętrzna OSP

Komunikacja i przepływ informacji są niezwykle ważne dla funkcjonowania OSP. Zarówno wewnątrz Straży: pomiędzy jej członkami, szczeblami zarządzania, jak i na zewnątrz, z otoczeniem, w którym i na rzecz którego działa, z którym współpracuje przy realizacji celów. W niektórych sytuacjach upublicznianie informacji o działalności OSP jest wymagane przez prawo.

Komunikacja może odbywać się w formie tradycyjnej (osobiste spotkania, druk), jak i przy zastosowaniu nowoczesnych technik komunikacji: spotkań on-line, rozsyłania notatek i biuletynów przez e-mail, internetowych forów dyskusyjnych, systemów informatycznych pozwalających na dostęp do informacji po zalogowaniu, smsów, grup zamkniętych na portalach społecznościowych itp.

Komunikacja wewnętrzna pełni kilka funkcji:

- 1) kontrolną, dzięki czemu możliwy jest przydział zadań, monitorowanie stan ich realizacji oraz rozliczanie osoby odpowiedzialne za ich wykonanie;
- 2) informacyjną, dzięki czemu możliwe jest uzyskiwanie informacji niezbędnych do podejmowania decyzji;
- 3) motywacyjną, dzięki czemu wzrasta gotowość współpracowników do realizacji zadań;
- 4) emocjonalną, dzięki czemu tworzą i wzmacniają się więzi społeczne, wzajemna akceptacja w zespole.

Może odbywać się kanałami bezpośrednimi (np. rozmowy zainteresowanych osób, spotkania zespołu) i pośrednimi (wykorzystanie różne formy komunikacji zbiorowej: tradycyjne, elektroniczne). Ważne jest, aby wszelkie decyzje podejmowane przez organy Straży (walne, zarząd, komisja rewizyjna, zespoły robocze i inne) były komunikowane wszystkim, których mogą dotyczyć lub interesować. Szczególną formą komunikatów są wszelkiego rodzaju sprawozdania, które zawierają informacje na temat działania OSP: stopnia zaawansowania realizacji zadań i celów, ich przebiegu, napotykanym problemom, ponoszonych kosztów, uzyskiwanych korzyści. Sprawozdania stanowią podstawę wykonywania funkcji kierowniczej

przez zarząd, kontrolnej przez komisję rewizyjną, planistycznej przez walne zebranie członków. Zarządy OSP posługują się różnorodnymi sposobami komunikowania się ze swoimi członkami: od – dość popularnej w tym środowisku – poczty pantoflowej przez prowadzenie zeszytów uchwał, organizację spotkań ogólnych kolektywu po rozbudowane systemy SMS-owe i komunikację z wykorzystaniem narzędzi internetowych.

„Robią zawsze notatkę z takiego spotkania zarządu. Mamy sekretarza, który to wszystko notuje, później, jeżeli danego członka nie ma, to ma możliwość wglądu. Mamy swój taki skoroszyt i tam jest wszystko opisywane co było podejmowane na danym zarządzie, jakie były uchwały. Też mamy, powiedzmy, osobną teczkę z ustawami i tam mają możliwość do wglądu, jaka ustawa była podjęta, czego dotyczyła i do jakiej instytucji była skierowana.” (OSP Nowy Wiśnicz)

„Są sprawozdania. Komisja [rewizyjna] sobie prowadzi swoją, swój zeszyt, czy jak to książkę komisji rewizyjnej, w którą cały czas sobie tam wpisują co kontrolowali. Jeśli zaszła by taka potrzeba, to myślę, że nie ma jakiegoś problemu ze strony komisji, żeby taki raport udostępnił czy co sprawdzali. Ale raczej są członkowie na zbiórkach, co tydzień informowani, że taka czy taka po prostu sprawa zaszła, czy komisja kontrolowała to czy tamto. No po prostu na bieżąco są informowani co tydzień, bo co tydzień mamy zbiórkę.” (OSP Nowe Brzesko)

Komunikacja zewnętrzna

Dobłą praktyką w zakresie komunikacji zewnętrznej jest opracowanie polityki informacyjnej, czyli wskazanie treści komunikatów, kanałów dystrybucji, kluczowych odbiorców oraz wyznaczenie osoby/osób odpowiedzialnej/ych za politykę informacyjną. Polityka informacyjna jest zgodna ze statutem, kodeksem etycznym oraz misją i wizją organizacji.

„Jak jest ważniejsza sprawa, bądź uroczystość, jest to umieszczane w mediach i stronach internetowych o szerszym zakresie. Akcje, które prowadzimy promowane są za pomocą banerów, plakatów i innych ulotek.” (OSP Radgoszcz)

„Internet, portale społecznościowe, lokalny portal informacyjny, plakaty na tablicach, z księdzem, tak jak, mówiłem współpracujemy, na ogłoszeniach parafialnych też przekaże. No i wiadomo członków osiemdziesięciu pięciu w naszej wsi to jak każdy powie rodzinie, powie koleżance, syn koledze. Także jakoś się to rozchodzi, myślę, że nie ma takiej osoby, która by nie wiedziała co tu się u nas dzieje.” (OSP Białka)

Dobrym rozwiązaniem jest opracowanie i aktualizacja (na bieżąco lub okresowo) bazy dziennikarzy, z którymi kontaktuje się OSP, kiedy zamierza udostępnić informacje na swój temat.

OSP powinna mieć aktualną stronę internetową, w przypadku współpracy międzynarodowej także w wersji w językach partnerów lub języku angielskim. Dobrym rozwiązaniem jest posiadanie profili na popularnych (bądź branżowych) portalach społecznościowych. Choć aktualna strona powinna być głównym narzędziem komunikacji elektronicznej. O ile portale społecznościowe są wygodniejsze, jeśli chodzi o szybkie informowanie potencjalnych

odbiorców o bieżących wydarzeniach, to strona internetowa umożliwi gromadzenie i archiwizowanie danych o Straży oraz ich przeszukiwanie (to ostatnie w przypadku portali społecznościowych funkcjonujących w formie strumienia informacji jest praktycznie niewykonalne). Dobrym rozwiązaniem w ramach komunikacji z sympatykami jest prowadzenie i dystrybucja regularnego newslettera (o ile oczywiście OSP ma tyle informacji do przekazania i grupę potencjalnych ich odbiorców, co może się zdarzyć w przypadku realizacji projektu grantowego).

Sprawny system komunikacji pełni także rolę mechanizmu kształtowania wizerunku OSP i wzmacniania zaufania do niej:

„W naszym przypadku [spotkania] odbywały się też kilkakrotnie z jakiś ważnych racji. Czy to na przykład z racji powiadomienia strażaków o czymś istotnym dla nas albo coś, co przewiduje regulamin prawny. Że na przykład zakup jakiejś inwestycji. Wolimy dmuchać na zimne, prawda. Żeby gdzieś tam, nawet w tej lokalnej społeczności szeptanego marketingu, że ktoś coś zrobił po cichu, a nie wszyscy o tym wiedzieli. U nas jeszcze cierpimy z tym, że mamy bardzo dużą liczbę członków, którzy tylko dużo krzyczą.” Dobrym rozwiązaniem jest zakładka „Dla strażaków” na stronie internetowej dostępna uprawnionym po zalogowaniu się. (OSP Łososina Górna)

Z przeglądu stron internetowych OSP wynika, że rzadko dostępne są na nich podstawowe dokumenty, jak np.: statut, regulamin jednostki ratowniczo-gaśniczej, członkostwa w młodzieżowej drużynie pożarniczej czy inne informacje o działaniu Straży, jak np.: uchwały, sprawozdania, programy. Dobre rozwiązania to publikacja Raportów Naczelnika (OSP Zakliczyn), Sprawozdania z działalności OSP Jordanów (choć jedynie za rok 2013), sprawozdania ze zbiórki publicznej (OSP Tymbark).

Dobłą praktyką w zakresie komunikacji zewnętrznej są wszelkiego rodzaju panele na stronach internetowych z banerami sponsorów i partnerów (OSP Kęty, OSP Szczawnica, OSP Tymowa), a także publikacja podziękowań za wspieranie działalności Straży (OSP Białka). Takie rozwiązania wpływają pozytywnie na wizerunek OSP i zacieśniają więzi ze sponsorami, czy sponsoralami.

Kwestie formalne i dostęp do informacji publicznej

OSP powinny informować na swojej stronie internetowej o składzie zarządu, komisji rewizyjnej i innych organach organizacji (o ile takie występują). Informacje te powinny być aktualizowane na bieżąco. Ponadto dobrą praktyką jest publikacja ogłoszeń o nadchodzących walnych zebraniach członków – zwyczajnych i nadzwyczajnych.

W zakresie finansów i księgowości OSP powinny posiadać takie dokumenty jak:

- 1) Polityka rachunkowości wraz z Zakładowym Planem Kont,
- 2) Instrukcja Zarządzania Systemem Informatycznym,
- 3) Instrukcja kontroli, obiegu i archiwizacji dokumentów.

Powyższe dokumenty powinny zostać wprowadzone zarządzeniem kierownika jednostki (np. zarządu, prezesa w zależności od statutowych uprawnień).

W statucie OSP powinny zostać wyraźnie wyodrębnione takie formy działalności Straży, jak działalność nieodpłatna, odpłatna i gospodarcza.

Przykładowe zapisy statutu odnoszące się do tego zagadnienia:

1. Działalność określona w § 5 i § 6 jest wyłączną działalnością statutową OSP i może być prowadzona jako działalność nieodpłatna lub jako działalność odpłatna.
2. Walne Zebranie Członków OSP określa przedmiot działalności nieodpłatnej i odpłatnej.
3. Przedmiotem działalności nieodpłatnej, o której mowa w ust. 1 jest w szczególności:
 - udział w akcjach ratowniczych,
 - udział w zwalczaniu klęsk żywiołowych oraz ich następstw.
4. Przedmiotem działalności odpłatnej, o której mowa w ust. 1 jest:
 - organizowanie wystaw i imprez kulturalnych, rozrywkowych i sportowych,
5. Przedmiot statutowej działalności odpłatnej nie może pokrywać się z przedmiotem działalności gospodarczej OSP, jeżeli Walne Zebranie Członków OSP podejmie uchwałę o jej prowadzeniu we wskazanym przez siebie zakresie.

OSP może prowadzić działalność gospodarczą według ogólnych zasad określonych w odrębnych przepisach i wyłącznie w rozmiarze służącym realizacji celów statutowych OSP. Dochód z działalności gospodarczej i uzyskane fundusze OSP służą w całości realizacji celów statutowych i nie mogą być przeznaczane do podziału między członków OSP.
(OSP Chełmek)

W zależności od tego czy OSP prowadzi działalność gospodarczą czy też nie oraz wielkości jej przychodów może prowadzić księgowość pełną lub uproszczoną. Księgowość pełna powinna być prowadzona z użyciem księgi głównej w odniesieniu do zakładowego planu kont. Sprawozdania finansowe w formie uproszczonej mogą prowadzić tzw. jednostki mikro. (Definicję jednostki mikro zawiera art. 3 ust. 1a ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (tekst jednolity z dnia 30 stycznia 2013 r. Dz.U. z 2013 r. poz. 330 z póź. zm.). Straż może być traktowana jako jednostka mikro, jeżeli nie prowadzi działalności gospodarczej, a jeśli ją prowadzi, to w przypadku, gdy w roku obrotowym, za który sporządza sprawozdanie finansowe, oraz w roku poprzedzającym ten rok obrotowy, a w przypadku jednostki rozpoczynającej działalność w roku obrotowym, w którym rozpoczęła działalność, nie przekroczyła co najmniej dwóch z następujących trzech wielkości:

- a) 1 500 000 zł - w przypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego,
- b) 3 000 000 zł - w przypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy,
- c) 10 osób - w przypadku średniorocznego zatrudnienia w przeliczeniu na pełne etaty.

Warunkiem koniecznym, aby OSP spełniająca powyższe warunki stała się jednostką mikro, jest podjęcie przez walne zebranie członków uchwały w sprawie sporządzenia sprawozdania finansowego z zastosowaniem uproszczeń przewidzianych ustawą o rachunkowości dla jednostek mikro.

(Wzór uchwały walnego zebrania członków OSP w sprawie sporządzania sprawozdania finansowego z zastosowaniem uproszczeń w Załącznikach).

Jednak przed podjęciem decyzji o wyborze formy księgowości i/lub sprawozdania warto skonsultować się z osobą kompetentną.

Popularną formą pozyskiwania środków na działalność jest organizacja przez OSP nieformalnych zbiórek publicznych, z najpopularniejszą akcją „kalendarz strażacki”, a nieco rzadziej kolędowaniem czy innymi formami odwiedzania mieszkańców w ich domach i

rozprowadzania kalendarzy za datkę na OSP. Ta forma zbierania pieniędzy wyczerpuje ustawowe znamiona zbiórki publicznej. Co prawda okazuje się, że ta forma pozyskiwania środków nie jest zbyt efektywna

„Zbiórki w tak małych miejscowościach, gdzie większość utrzymuje się z nisko dochodowych gospodarstw, są kiepskie warunki, duże bezrobocie. I jeszcze obciążać mieszkańców zbiórką. To nie jest naszym celem.” (OSP Radgoszcz)

„Po prostu czasy się zmieniają. Nie są to czasy dawne, gdzie te kalendarze przynosiły strażakom jakiś znaczący dochód.” (OSP Czchów)

To jednak warto spełnić, dość niewygodne po zamianie ustawy, warunki i przeprowadzić zbiórkę zgodnie z zasadami. Te warunki to:

- 1) zgłoszeniu podlegają wyłącznie zbiórki organizowane w przestrzeni publicznej, gdzie darczyńca i zbierający nie znają się,
- 2) organizator zgłasza zbiórkę na portalu <http://zbiorki.gov.pl>,
- 3) tam również publikuje sprawozdania, zawierające dane o tym, ile środków udało się zebrać oraz jak je rozdysponowano.

Nie ma obowiązku zgłaszania zbiórki funduszy w Internecie w formie przelewów na konto, gdzie przepływ pieniędzy jest rejestrowany.

Jeśli organizacja obraca środkami publicznymi musi prowadzić Biuletyn Informacji Publicznej (BIP). Taki biuletyn prowadzi jedynie OSP Kęty. Dobrą praktyką są także zakładki i publikacja ogłoszeń o organizowanych przez Straż przetargach (OSP Bukowina Tatrzańska, OSP Jordanów, OSP Szczawnica).

Żeby spełnić te wymogi można skorzystać z następujących rozwiązań:

- 1) samodzielnie założyć własny BIP poprzez zainstalowanie odpowiedniego oprogramowania,
- 2) wykorzystać w tym celu własną stronę internetową pod warunkiem, że zawierać będzie „tzw. metadane – czyli przy każdej informacji musi znaleźć się dodatkowo, kto ją wytworzył oraz umieścić w BIP, kiedy to było, czas rzeczywistego udostępnienia informacji powinien podlegać zabezpieczeniu przed zmianami, a wszelkie edycje treści powinny być zapisywane w rejestrze zmian.”
- 3) małopolskie OSP mogą skorzystać z Wrót Małopolski, pod adresem <http://bip.malopolska.pl/Article/id,253182.html> dostępny jest wniosek o utworzenie i udostępnienie BIP.

VI. Załączniki

Strony internetowe OSP, których praktyki wykorzystano w opracowaniu

- 1) <http://www.ospbialka.pl>
- 2) <http://www.myslenicedolne.osp.org.pl/>
- 3) <http://www.osptymbark.pl>

- 4) <http://www.osp-zakliczyn.pl>, <https://www.facebook.com/OSZakliczyn/>
- 5) <http://www.ospkety.pl>, <https://www.facebook.com/ospkety/>,
<http://bip.malopolska.pl/ospkety/>
- 6) <http://www.ospmoszczenica.pl>
- 7) <http://www.lososinagorna.osp.org.pl>
- 8) <http://osplimanowa.osp.pl>
- 9) <http://www.osplipnicawielka.pl>
- 10) <http://www.osp.szczawnica.pl>
- 11) <http://www.osp.jordanow.pl>
- 12) <http://ospsromowce.cba.pl>
- 13) <http://www.osplebowice.cba.pl>
- 14) <http://www.osp.tymowa.com.pl>
- 15) <http://www.osp-bukowinatatrzenska.pl>
- 16) <http://www.osposiek.cba.pl/>
- 17) <http://www.zosprp.pl>

Źródła informacji o rozwiązaniach wypracowanych i stosowanych przez organizacje pozarządowe:

- Karta Zasad Działania Organizacji Pozarządowych <http://ofop.eu/node/155>
- Przegląd zapisów Karty Zasad pod kątem standardów JPO Piotr Frączak Katarzyna Sadło. Dobro wspólne <http://docplayer.pl/5515992-Przegląd-zapisow-karty-zasad-pod-katem-standardow-jpo-piotr-fraczak-katarzyna-sadlo-dobro-wspolne.html>
- Standard zarządzania w sektorze pozarządowym <http://www.ngo.wspa.pl/standard>
- Standardy formalno-organizacyjne zarządzania NGO http://mazowia.org.pl/files/standardy_formalno_organizacyjne_zarzadzania_ngo_k0u1.pdf
- Otwartość organizacji pozarządowych <http://www.ngoteka.pl/bitstream/handle/item/125/Otwartosc%20w%20Organizacjach%20Pozarządowych.pdf?sequence=1>
- Udostępnianie informacji publicznej przez organizację pozarządową <http://wiadomosci.ngo.pl/wiadomosc/1003706.html>
- Portal zbiorów publicznych <http://zbiorki.gov.pl/>

VII. Wzory wybranych dokumentów

WZÓR - POROZUMIENIE O WYKONYWANIU ŚWIADCZEŃ WOLONTARYSTYCZNYCH¹

zawarte w dniu w

pomiędzy :

..... z siedzibą w, KRS nr,
reprezentowanym przez
zwanym dalej „**Korzystającym**”,

a

..... legitymującym się dowodem osobistym nr, PESEL
....., zamieszkałym
zwanym dalej „**Wolontariuszem**.”

Wstęp

Korzystający oświadcza, że jest podmiotem na rzecz którego zgodnie z art. 42 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536, z późn. zm.) mogą być wykonywane świadczenia przez wolontariuszy.

Wolontariusz oświadcza, że posiada kwalifikacje i spełnia wymagania niezbędne do wykonywania powierzonych niżej czynności.

Mając na względzie ideę wolontariatu, u podstaw której stoi **dobrowolne, bezpłatne** wykonywanie czynności, a także biorąc pod uwagę **charytatywny, pomocniczy i uzupełniający** charakter wykonywanych przez wolontariuszy świadczeń, Strony porozumienia uzgadniają, co następuje:

§ 1

1. Korzystający powierza wykonywanie Wolontariuszowi, a Wolontariusz dobrowolnie podejmuje się wykonania na rzecz Korzystającego następujących czynności:

.....
.....
.....

2. Czynności, o których mowa w ust. 1 będą wykonywane w obecności² w następujący sposób:

.....
.....
.....
.....

§ 2

1. Strony Umowy uzgadniają, że czynności określone w § 1 ust. 1 będą wykonywane w okresie od do
2. Miejscem wykonywania czynności będzie

§ 3

Z uwagi na charakter i ideę wolontariatu:

- 1) Wolontariusz jest obowiązany wykonywać uzgodnione czynności osobiście;
- 2) Wolontariusz za swoje czynności nie otrzyma wynagrodzenia.

§ 4

1. Korzystający zobowiązuje się zapewnić Wolontariuszowi bezpieczne i higieniczne warunki wykonywania przez niego świadczeń.
2. Korzystający na czas wykonywania świadczeń przekazuje Wolontariuszowi następujące środki ochrony indywidualnej:³

.....
.....

§ 5⁴

Korzystający zobowiązuje się pokrywać niezbędne koszty ponoszone przez Wolontariusza, związane z wykonywaniem świadczeń na rzecz Korzystającego w następujący sposób:

.....
.....
.....

§ 6⁵

Korzystający ma obowiązek ubezpieczyć wolontariusza od następstw nieszczęśliwych wypadków.

§7⁶

Korzystający zapewnia wolontariuszowi ubezpieczenie zdrowotne, w terminie dni od dnia zawarcia Porozumienia.

§8⁷

Korzystający pokrywa, na dotyczących pracowników zasadach określonych w odrębnych przepisach, koszty podróży służbowych i diet Wolontariusza.

§ 9

Wolontariusz zobowiązuje się zachowania w tajemnicy informacji, które uzyskał w związku w wykonywaniem świadczeń na rzecz Korzystającego, a które stanowią tajemnicę Korzystającego. Dotyczy to w szczególności informacji związanych z:

- 1)
- 2)
- 3)

§ 10

1. Porozumienie może być rozwiązane przez każdą ze Stron za dniowym wypowiedzeniem.
2. Porozumienie może być rozwiązane przez każdą ze Stron bez wypowiedzenia z ważnych przyczyn.
3. Za ważne przyczyny Strony uznają w szczególności:
 - 1)
 - 2)
 - 3)

§ 11

Za wyrządzone szkody Strony odpowiadają na zasadach określonych w Kodeksie cywilnym.

§ 12

W sprawach nieuregulowanych przepisami ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie lub niniejszym Porozumieniem zastosowanie będą miały odpowiednio przepisy Kodeksu cywilnego.

§ 13

Wszelkie zmiany Porozumienia będą dokonywane w formie pisemnej pod rygorem nieważności.

§ 14

Spory mogące powstać w związku z realizacją niniejszego Porozumienia strony zobowiązują się rozstrzygać w drodze negocjacji, a w przypadku ich niepowodzenia przed sądem powszechnym właściwym miejscowo dla siedziby Korzystającego.

§ 15

1. Umowę sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze Stron.
2. Wolontariusz może w każdym czasie domagać się wydania przez Korzystającego pisemnego zaświadczenia o wykonaniu świadczeń przez Wolontariusza. Zaświadczenie powinno zawierać informację o zakresie wykonywanych świadczeń.

Korzystający

Wolontariusz

¹ Wzór przygotowany w oparciu o ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r. (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536, z późn. zm.)

² Postanowienie fakultatywne

³ ust. 2 jest postanowieniem fakultatywnym; na podstawie art. 45 ust. 1 pkt 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

⁴ Postanowienie fakultatywne; na podstawie art. 45 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

⁵ Jeżeli wolontariusz wykonuje świadczenie przez okres nie dłuższy niż 30 dni (na podstawie art. 46 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie).

⁶ Postanowienie fakultatywne; na podstawie art. 46 ust 1 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

⁷ Wolontariusz może, w formie pisemnej, zwolnić Korzystającego w całości lub w części z tych obowiązków

WZÓR - DEKLARACJA CZŁONKA WSPIERAJĄCEGO

.....
(nazwisko i imię)

....., dnia r.

DEKLARACJA

Zarząd

Ochotniczej Straży Pożarnej

w

Proszę o przyjęcie mnie w poczet członków wspierających Ochotniczej Straży Pożarnej.

Oświadczam, że postanowienia Statutu Ochotniczej Straży Pożarnej są mi znane i zobowiązuję się je przestrzegać.

Jednocześnie deklaruję składkę członkowską w wysokości złotych rocznie.

.....
(podpis)

D a n e p e r s o n a l n e

Data i miejsce Urodzenia	Imię ojca
Stan cywilny	Zawód
Wykształcenie	Miejsce zatrudnienia
Adres zamieszkania	PESEL

Uchwała Zarządu

Dnia Uchwałą Zarządu, prot. Nr

Ob. przyjęty został w poczet członków
wspierających Ochotniczej Straży Pożarnej w

.....

SEKRETARZ

.....

PREZES

Wydano legitymację nr

U w a g i:

.....

Wyrażam zgodę w związku z art. 23 ust. 1pkt. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. Nr 133, poz. 883) na przetwarzanie przez OSP moich danych osobowych na potrzeby działalności statutowej.

Potwierdzam otrzymanie wiadomości, że administratorem danych jest OSP, ul., przysługuje mi prawo wglądu do moich danych oraz ich poprawianie na warunkach określonych w ustawie o ochronie danych osobowych, dane osobowe podawane są dobrowolnie.

Stwierdzam zgodność powyższych danych

.....dn.

.....

(Imię i nazwisko i podpis osoby wypełniającej)

**WZÓR - UCHWAŁY W SPRAWIE SPORZĄDZANIA SPRAWOZDANIA
FINANSOWEGO WEDŁUG ZASAD OBOWIĄZUJĄCYCH DLA JEDNOSTKI
MIKRO**

Uchwała nr
walnego zebrania członków
Ochotniczej Straży Pożarnej
w z dnia roku

w sprawie: sporządzania sprawozdania finansowego według zasad obowiązujących dla jednostki mikro.

Działając na podstawie Statutu Ochotniczej Straży Pożarnej w oraz art. 3 ust. 1a ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (tekst jednolity z dnia 30 stycznia 2013 r. Dz.U. z 2013 r. poz. 330 z póź. zm.), walne zebranie członków OSP postanawia:

§ 1.

Podjąć decyzję w sprawie sporządzania sprawozdania finansowego w Ochotniczej Straży Pożarnej w z zastosowaniem art. 46 ust. 5 pkt 4, art. 47 ust. 4 pkt 4, art. 48 ust. 3, art. 48a ust. 3, art. 48b ust. 4 lub art. 49 ust. 4 ustawy o rachunkowości, począwszy od sprawozdania finansowego za 2014 rok.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierzyć Zarządowi.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący zebrania

.....

Wzory druków na kampanię sprawozdawczo-wyborczą w OSP do pobrania spod adresu
<http://www.zosprp.pl/?q=content/wzory-drukow-na-kampanie-sprawozdawczowyborcza-w-osp-w-2016-roku-0>